

Högskolan Kristianstad
C-uppsats i Sociologi, 10p
Ht 2004

Social bakgrund och studier på högskola
En fallstudie om social bakgrund och högskolestuderande

Författare: Camilla Frank
Handledare: Solveig Perjos
Examinator: Eduardo Naranjo

Sammanfattning

Denna uppsats handlar om den sociala bakgrundens betydelse för högskolestudier. Uppsatsen bygger på olika teorier som finns inom klassteorin bland annat av Marx, Weber, Bourdieu. Samt har även annan litteratur och teorier används inför fallstudien. Den socioekonomiska indelningen är viktig att studera för att komma ifrån klassindelningen. Jag har både använt mig av svenska socioekonomisk indelning från SCB och Goldthorpes klasschema.

Syftet med uppsatsen är att förstå hur studenter värderar högskolestudier i förhållande till samhällsklass, detta med tyngdpunkten på den sociala bakgrundens betydelse. Jag har utifrån min teori gått ut med en enkät och en intervju till studenter som läser första året på högskolan.

I analysen framgick det att den sociala bakgrunden har betydelse. Studenterna kände att de fick stöd hemifrån, även om deras föräldrar inte hade läst på högskola. Att läsa på högskola var för de flesta studenterna i min undersökning något som de gjorde för sin egen skull och för sin personliga utveckling.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Uppsatsens syfte	2
1.2 Uppsatsens frågeställning	2
1.3 Uppsatsens disposition	2
2 Metod	3
2.1 Undersökningsansats	3
2.2 Datainsamlingsmetod	4
2.3 Val av respondenter	5
2.4 Metodproblem	6
3. Teori	8
3.1 Klassbegreppet	8
3.2 Marx klassbegrepp	9
3.3 Webers klassdefinition	10
3.3.1 En jämförelse mellan Marx och Weber	11
3.4 Bourdieu och kapitalet	11
3.5 Klassdefinition	13
3.6 Social mobilitet	14
3.7 Familj och klass	17
3.8 Utbildningens betydelse	18
3.8.1 Social snedrekrytring	19
3.9 Klassresan	20
3.10 Teoridiskussion	22
4. Att studera på högskola	25
4.1 Den sociala bakgrundens betydelse	27
4.2 Sammanfattning av resultaten	29
5. Analys	31
6. Slutdiskussion	37
6.1 Förslag till fortsatt forskning	38
7. Litteraturförteckning	39
Bilaga 1, Enkät	41
Bilaga 2, Intervju	43
Bilaga 3, SEI	44

1. Inledning

Ordet samhällsklass har en negativ klang över sig. Vad beror det på? Beror det på att vi inte vill dela in individer i olika samhällsklasser?

Sten Carlsson (1971) använder ordet ståndcirkulation och definierar ordet som individens klättring uppför eller nedför samhällsstegen. Mats Trondman (1994) använder ordet klassresenär, just för att det är en resa som vi gör, både upp och ned i samhället. Göran Ahrne et al (2000) menar att individers klasstillhörighet inte enbart är kopplat till nuvarande utbildning eller yrke, vår uppväxtmiljö och familjesituation dvs. föräldrarnas klasstillhörighet är även en påverkande faktor. Det är svårt att definiera ordet samhällsklass

Klassteorin bygger på att alla individer med samma eller liknande erfarenheter (social bakgrund, yrke, skolbildning) tillhör samma klass (Lo skriftserie, nr1, 2001). Klassidentiteten eller klasskänslan kan betraktas på många olika sätt. Det kan vara ett uttryck för individens kollektiva identitet med andra individer som befinner sig i samma eller liknande social – eller arbetssituation.

Klassidentiteten handlar inte enbart om samhörighet eller distans till andra grupper. Utan om bra eller dåliga levnadsförhållanden jämfört med andra. Det är känslan av samhörighet och upplevelsen av de sociala förhållandena som uttrycks i en klassidentitet. När och om klassernas klassidentitet ändras är detta genom en förändring i klassamhället. Klasskänslor kan försvagas när en grupps levnadsvillkor förändras. Med andra ord, klassidentiteten kan ändras (Lo skriftserie, nr1, 2001).

Oavsett vilken klass man kommer ifrån och lever i kommer det alltid att finnas de som skiljer sig ifrån sin klass. Dessa brukar kallas för klassresenärer. Vanligaste exempel på det är arbetarklassen som genom högre utbildning kommer att tillhöra en annan klass i samhället.

Ahrne et al (2000) anser att idag är avgränsningarna mellan klasserna flytande. Man kan inte direkt se vart gränserna går. Det kan bero på att idag är levnadsstandarden bättre för många. Många arbetare äger en egen tv, bil, hus etcetera.

Universitetsutbildning eller en högskoleutbildning är den vanligaste orsaken till att många arbetare byter klass. En högre utbildning innebär en bättre position ute på arbetsmarknaden.

I denna uppsats kommer jag att försöka koppla den teorin jag använt mig av till min undersökning. Uppsatsen kommer inte att handla om klassresor, utan jag har valt att titta ovanför ytan och inte skilja ut de olika klasserna bland mina respondenter. Undersökningens syfte är att se den sociala bakgrunden, vilka faktorer som bidrar till att dessa har sökt in på högskolan. Och i viss mån koppla detta till samhällsklasser. Undersökningar som gjorts har visat att barn från arbetarklassen är underrepresenterad inom högskolor och universitet.

1.1 Uppsatsens syfte

Syftet med uppsatsen är att, utifrån en fallstudie, förstå hur studenter värderar högskolestudier i förhållande till samhällsklass, detta med tyngdpunkten på den sociala bakgrundens betydelse.

1.2 Uppsatsens frågeställning

Frågan blir till min uppsats: Vilken betydelse har den sociala bakgrunden för studenterna, när de söker in till högskola/universitet?

1.3 Uppsatsens disposition

I kapitel 2 redogör jag för den valda metoden för uppsatsen.

I kapitel 3 redovisar jag den teori jag använt mig av om klassbegreppet, socioekonomisk indelning, utbildningens betydelse.

I kapitel 4 presenterar jag resultatet av min undersökning, både från enkätundersökningen och intervjun.

I kapitel 5 redogör jag för min analys, där jag kopplar teorin med min undersökning.

I kapitel 6 presenterar jag min slutdiskussion, om frågeställningen har blivit besvarad, om syftet uppnåtts. Jag kommer även att ta upp lite funderingar och tankar som uppkommit under arbetets gång.

2. Metod

Metod är ett verktyg som används för att samla in information och försöka lösa ett problem på så sätt tas nya kunskaper fram (Svenning, 2000). Metod är hur man utvecklar forskningsfrågor. Metod binder samman teorin med empirin (Alvesson & Deetz, 2003). I detta kapitel presenteras mina val av metod till denna uppsats.

Syftet med uppsatsen är att, utifrån en fallstudie, uppfatta hur studenter uppskattar högskolestudier i förhållande till samhällsklass, med tyngdpunkt på den sociala bakgrunden. Är den sociala bakgrunden viktig för studenterna?

2.1 Undersökningsansats

Det finns flera olika sorters metoder som man kan använda sig av. Exempel på det kan vara: surveyundersökningar, hypotesprövningar, observationer, experiment och fallstudier. Jag har valt att använda mig av en fallstudie. En fallstudie innebär att forskaren utgår från ett helhetsperspektiv och undersöker en mindre mängd objekt (Svenning, 2000). Att använda sig av en fallstudie är att den ger en möjlighet att förklara varför vissa resultat uppstår istället för bara ta reda på vilka resultaten är (Bryman, 1997). Merriam (1994) med referens till andra författare, bidrar till ett bredare nät för att fånga upp information. Om man använder sig av andra metoder såsom experiment och surveyundersökningar, så tenderar dessa metoder att inte få all den information som behövs. En fallstudie är lämplig att använda när man som forskare inte vill komma fram till "sanna" tolkningar. Utan forskaren vill komma fram till den bästa och den mest övertygande tolkningen. Fallstudier är även bra att använda eftersom sådana forskningar oftast skrivs på ett vanligt språk, utan en massa facktermer. Detta bidrar att studien når en bredare publik. Genom att jag använder mig av en fallstudie, ger det mig en möjlighet att vara "ute på fältet" och samla in information och material.

Kvantitativ forskning innebär att man använder sig av ett speciellt språk där ord som: variabler, kontroll och mätning, ingår. Oftast använder man sig av kvantitativa metoder när man vill ha statistiska samband mellan olika variabler som undersöks (Bryman, 1997). Då jag valt en fallstudie som undersökningsansats, har jag valt att istället utgå från den kvalitativa metoden. Kvalitativa fallstudier beskrivs av Merriam (1994), med referens till Riley (1963), som en del av forskaren själv. Forskaren är det främsta instrumentet till att samla in och analysera informationen. Oftast använder sig forskaren av observationer och intervjuer i den kvalitativa fallstudien. Ett av de mest grundläggande dragen vid en kvalitativ undersökning är

att se olika handlingar och händelser genom de studerade aktörernas perspektiv (Bryman, 1997). För att samla in den information som behövs använder jag huvudsakligen av intervjuer. Jag har valt att intervjua programstudenter, från ett beteendevetenskapligt program, på Högskolan Kristianstad.

2.2 Datainsamlingsmetod

Att studera om samhällsklasser är inget nytt. Det finns flera studier om detta ämne.

Tidigare forskning inom detta ämne har bland annat gjorts av en lektor i Malmö. Han undersökte 10-åringar och samband mellan deras skolbegåvning och sociala bakgrund. Undersökningen visade att barn från högre klasser hade klarat sig bättre i livet än barn från arbetarklassen. Föräldrar till barn från överklassen ville att deras barn skulle studera vidare på universitet eller högskola. Däremot var det endast en av tre föräldrar från arbetarklassen som ville att deras barn skulle få en högre utbildning (Jonsson, 1992).

Trondmans avhandling från 1994, om klassresor kan även kopplas till min undersökning. Hans undersökning bygger på klassresenärers erfarenheter och upplevelser från sin klassresa. De intervjuade var sex personer från arbetarklassen och var de första i sin släkt att studera vidare på högskola. I vissa fall hade det tagit en tid innan de hade börjat läsa vidare. Som nämns i teorin är många klassresenärer äldre, kommer från mindre orter och har oftast arbetat innan.

Jag har även läst två C-uppsatser inom ämnet klassresor, en av Linda Tronsen och Viktoria Villén från Lunds universitet och Tanja Stancovic från Högskolan Kristianstad. Båda uppsatserna har handlat om klassresor från arbetarklassen och deras väg i högskolevärlden.

Undersökningarna har visat att anledningar till att många gör klassresor är att de vill få ett bra arbete eller för att kunna förverkliga sig själva. De gör detta för sin egen skull, för att de vill visa att de klarar av detta. Tronsen och Villén hade valt att bedriva sin undersökning på universitetet med studenter som redan var inne i systemet. Stancovic valde att undersöka äldre lärare som har gjort denna klassresa i sitt liv. Hon har även läst två självbiografier och analyserat dessa. Mycket av hennes undersökning handlar om den sociala bakgrunden.

Familjen har en stor del i vad barnen blir och vill göra senare i livet. Alltså den sociala bakgrunden är viktig att ta hänsyn till i sådana här undersökningar. Jag har även läst annan litteratur kring ämnet som kommer att tas upp i teorin.

Tillvägagångssättet skedde genom enkäter, intervjuer och analyser av litteratur inom ämnet. Eftersom denna undersökning inte är kvantitativ har jag bortsett från antalet enkäter, intervjuer. Jag har heller inte tagit hänsyn till kön. För att få den information jag behövde till fallstudie, fann jag att intervjuer var den bästa metoden att använda. Före intervjuerna gjorde jag en enkät där jag ställde grundläggande frågor som jag kunde ha som bas till intervjun. De som svarade på enkäten fick en möjlighet att ställa upp på en intervju. Anledning till intervju var för att jag skulle kunna få en möjlighet att få svar på andra relevanta frågor om den sociala bakgrunden. Jag har inte delat upp respondenterna i olika grupper såsom studenter med icke-akademisk bakgrund eller studenter med akademisk bakgrund. Utan här har jag intervjuat dem som hade möjlighet att ställa upp på en intervju. På grund av begränsad tid, mailade jag dem frågorna i förväg, så att de skulle få en chans att gå igenom dem innan intervjun ägde rum. Till min hjälp vid intervjuerna använde jag mig av bandupptagning. Detta för att jag skulle få med allt som sades och för att inga feltolkningar gjordes. För att få svar på det jag vill ha svar på har jag använt mig av strukturerade intervjuer. Med strukturerad intervju menas att både innehållet och ordningen på frågorna är lika mellan alla respondenterna, alla fick svara på exakt samma frågor (Christensen, Andersson, Carlsson & Haglund, 2001). Strukturerade intervjuer bearbetas och analyseras oftast kvalitativt. Dessa intervjuer vill inte bara förstå *vad* och *hur* något hänt, utan även de bakomliggande orsakerna till deras situation. Genom att använda öppna frågor fick respondenterna en chans att prata fritt utifrån frågor. På detta sätt kunde jag få mer användbar information som var värdefull till fallstudien.

2.3 Val av respondenter

Jag valde att göra min undersökning bland studenter som går första året på ett beteendevetenskapligt program. Detta för att dessa studenter precis har kommit in i detta system och jag ville se deras åsikter till varför de valt att läsa på högskola och vilken social bakgrund de har. Dessa studenter kom jag i kontakt med genom min handledare. Jag tog en förmiddag och gick in till grupperna, där jag presenterade mig och berättade att jag läste sociologi och att jag nu skrev min C-uppsats, som handlar om den sociala bakgrunden och utbildning. Studenterna var villiga att fylla i min enkät. Jag hade som sista fråga i enkäten om studenterna ville ställa upp på en intervju. Jag fick svar från hälften av dem att de kunde ställa upp på en personlig intervju. Under julveckan ringde jag upp dessa studenter och genomförde intervjun. Jag var noga med att anteckna allt de sa, för att sedan använda undersökningen i min fallstudie.

Jag har inte fokuserat mig på klassresor eller ordet klass när jag gjorde enkäterna eller intervjuerna. Utan jag nämnde att det handlade om utbildning och koppling till samhällsklasser. Detta för att respondenterna skulle ha det i huvudet när de svarade på frågorna. Däremot undvek de själva att använda just ordet klass. Mina frågor var öppna vilket gav studenterna själva att diskutera runt det begreppet. Inte en enda gång satte de en stämpel på sig själva, sin familj eller om dem kände att de gjort någon klassresa. Jag ville heller inte fråga direkt ut vilken klass de kände att de tillhör eller vilken klass de kommer ifrån. Jag anser att det är en känslig fråga. Detta ämne är tabu att tala om, även om vi alla är medvetna om att samhället med vår hjälp delar in individer i olika klasser

Däremot kan jag utifrån de svar jag fått från enkäterna och intervjuerna dra paralleller till olika klasser. Vilket innebar att jag kunde se till den sociala bakgrunden, så kom en stor majoritet av studenterna från arbetarklassen. Även om jag inte kan bevisa varför en stor del av den här klassen just kommer från arbetarklassen. Endast en liten grupp kom från en akademikerfamilj där båda föräldrar studerat på högskolan.

För att svara på min fråga så för den undersökning jag gjorde och de svar jag fick, var inte samhällspositionen en viktig faktor till att de studerade vidare. Utan för de flesta var det arbetsmarknaden som bestämde valet. Idag är arbetsmarknaden hård och det är svårt att få arbete utan utbildning. Även de som valde att arbeta först fann det svårare att få bättre arbete och kunna konkurrera om de arbeten som finns. För dessa var utbildning ett alternativ till att få bättre chanser till arbete.

2.4 Metodproblem

Det insamlade materialet till fallstudien skett genom enkäter, intervjuer och litteratur. Med reliabilitet menas att se hur stor tillförlitlighet det man undersöker är. Jag har tagit hänsyn till att mycket av de studier som finns inom samhällsklasser är gammal litteratur. En del av litteraturen och undersökningarna har varit från sent 70-tal och från början av 80-talet. Detta har inte påverkat min studie i sig, men det har varit lite svårt att referera till idag. Därför gjorde jag en egen fallstudie just för att kunna koppla litteraturen till idag. Enkäterna bestod av öppna frågor, utom fråga 2. Där fick respondenterna kryssa i ett eller flera alternativ som passade in på dem. Fråga 2 löd; Vad vill du uppnå med dina högskolestudier? Respondenterna fick välja mellan följande alternativ; arbete, bildning,

personlig utveckling, karriär och hög lön. Att jag valde att ha denna fråga som en sluten fråga, var för att jag ville ha specifika svar på denna. Jag anser att fråga 2 är viktig att ställa, för att få en bild av hur högskolestudenter tänker. Genom att frågan var sluten, kunde jag se närmare på vad studenterna ville uppnå. Jag hade kunnat ha denna fråga som en öppen fråga och låta studenterna skriva fritt, men jag ville förhindra att denna fråga skulle kunna misstolkas. Och jag skulle inte få de svar jag ville.

3. Teori

Teoridelen tar upp de klassiska klassbegreppen av Karl Marx, Max Weber och Pierre Bourdieu. Teorin kommer även att ta upp om den sociala mobiliteten, utbildningens betydelse. Då detta arbete är inriktat på socioekonomisk indelning i Sverige, kommer även definitionen av socioekonomisk indelning tas upp. Teorin kommer även att ta upp lite om klassresor och klassers betydelse för hem och familj. Avslutningsvis kommer kapitlet att avslutas med en teoridiskussion, där olika definitioner jämförs och diskussion om en väg till ett klasslöst samhälle är möjligt.

3.1 Klassbegreppet

Hur man definierar samhällsklass varierar, men kan beskrivas som en indelning av ett lands befolkning vanligen mellan tre och fem skikt, i dagens Sverige delar vi främst in olika grupper utifrån i ekonomiska termer, men i andra sammanhang även juridiska. Den socioekonomiska indelningen delar in befolkningen på basis av sociala och ekonomiska egenskaper. Denna indelning används exempelvis när man studerar olika levnadsförhållanden i olika samhällsklasser. Indelningen används även när man vill studera förändringar i dessa förhållanden. Exempel på det är den sociala mobiliteten som kommer att tas upp lite senare i kapitlet.

Den socioekonomiska indelningen beaktas personers livsskede, yrke och yrkesställning. Indelningen beskriver även arbetets natur, arbetet inom näringsgrenen och antalet löntagare (Bilaga 3) (SCB, 2005).

De tre vanligaste klasserna som man talade om förr var överklass, medelklass och arbetarklass. När man delar in befolkningen i olika klasser brukar man främst gå efter utbildning, yrke och inkomst (Bengtsson, 1995). Överklassen definieras som den högsta klassen av dem alla. Denna klass är även den svåraste klassen att undersöka. Den är stängd för dem som inte tillhör dem. Vilket kan vara svårt att se vilka som egentligen tillhör denna klass (LO nr1, 2001). Underklassen är den lägsta klassen. Underklassen kallas även för arbetarklassen, där arbetare utan utbildning ingår. Idag har man gjort en skillnad mellan arbetarklassen och underklassen. Arbetarklassen är arbetare utan utbildning, medan de som är utanför det sociala systemet (förtidspensionerade, sjukskrivna, hemlösa etcetera), tillhör underklassen. Medelklassen är mittskiktet i samhället och även den klass där de flesta hamnar i. Denna klass har sitt ursprung i borgarståndet, bland hantverkare och handelsmän. Under

1700- och 1800-talet växte sig medelklassen sig starkare. Medelklassen har idag spridit sig till stora delar av västvärldens befolkning. Detta har medfört att man har ytterliggare delat in medelklassen i två skikt: övre medelklass och lägre medelklass. Några klara definitioner finns inte och vem som tillhör vad är omdiskuterat (<http://sv.wikipedia.org/wiki/>, 2001).

Finns det klasser i samhället? Utifrån definitionerna så finns det samhällsklasser. Däremot så hävdar en del forskare att det inte finns några samhällsklasser i Sverige. Bihagen (2001) skriver i en artikel för LO-debatt serie nr 1 att det inte finns några klasser i Sverige och heller inte några klassresenärer. Grunden för detta påstående är för att klassgränserna är svaga. Ingen kan direkt säga vem som tillhör vilken klass. Att tillhöra översta skiktet eller överklassen kan enligt Bihagen vem som helst göra. Det gäller bara att arbeta hårt. Alltså är det svårt att riktigt svårt att definiera samhällsklasser om dem överhuvudtaget finns. Idag har alla en chans att klara sig ute i livet, både i skolan och på arbetet. Statliga reformer på utbildningsområdet har givit många en chans att studera vidare och få ett bra arbete.

3.2 Marx klassbegrepp

Marx (1973) har precis som Weber tre stora klasser: lönarbetare, kapitalister och jordägare. Dessa tre samhällsklasser bildas genom respektive arbetslön, profit och jordränta. Marx samarbetade med Friedrich Engels, tillsammans skrev de, *Kommunistiska manifestet* (1848). Där beskrivs klasskonflikter och klasskamp som två stora drivkrafter i samhällsutvecklingen. Målet var att få ett klasslöst samhälle. Enligt Marx har klasstrukturen grundats genom historiska händelser; slaveri, feodalism eller kapitalism. Marx (2002) talar om att i varje tidsepok finns motsättningar mellan olika samhällsklasser: Fri och slav, patricier och plebej, baron och livegen, mästare och gesäll. I andra ord motsättningar mellan förtryckare och förtryckta. Det moderna borgerliga samhället uppstod ur spillrorna från det feodala samhället, hade inte upphävt klassmotsättningarna, utan delat in samhället i två stora grupper. Marx huvuddiskussion handlar om bourgeosi (borgare), de moderna kapitalisterna och proletariatet, lönearbetare som inte äger egna produktionsmedel utan måste sälja sin arbetskraft för att kunna leva (Marx 2002).

Marx strävade efter ett klasslöstsamhälle, där inga orättvisor finns. För att nå dit krävs en övergångsperiod från det kapitalistiska samhället till det socialistiska samhället, där arbetarna tar över makten i samhället och makten över produktionsmedlen tas över av staten (Marx, 2002).

Det viktigaste är att Marx bestämmer klasserna utifrån deras ställning i produktionen och deras inkomstkälla (Månsson, 2000). Det centrala för Marx var konflikten mellan arbete och kapital. Kapitalismens utveckling skulle innebära större skillnader mellan olika klasser. Medelklassen kommer på så sätt att växa sig starkare, deras handlingar, attityder och positioner kommer att ha en inverkan på samhället (Hansen & Orban, 2002). Trots att Marx talar mycket om klasser och klassteorin, framställde han aldrig någon systematisk teori om dem. Det närmaste han har kommit denna diskussion är i tredje volymen av *Kapitalet*. Men manuskriptet avbryts efter en och en halv sida (Månsson, 2000).

3.3 Webers klassdefinition

Weber (1983) definierar "klassituation" beroende på den materiella försörjningen, yttre social ställning och den kontroll eller brist på kontroll som individen har över materiella ting. Hans klassanalys bygger på olika idealtypiska kategorier.

Klass avser alla människor som befinner sig i samma klassituation. Weber delar in i tre olika klasser: ägarklass, yrkesklass och social klass. Grunden för Webers diskussion handlar mycket om social hierarki, där det materiella ägandet står i fokus.

En klass uppstår när flera medlemmar har samma eller liknande intressesituation dvs. konsumtion, förmögenhet och prestationsförmåga. Ägarklassen är en klass där klassituationen är bestämd av skillnader i ägande. Inom ägandeklasserna finns olika medelklasser som omfattar personer som har exempelvis utbildning men ingen företagarposition. Yrkesklassen är en klass där klassituationen är bestämd av deras förvärvsintresse. Typiska yrkesklasser är köpmän, industriföretagare, bankirer, advokater, läkare. Man kan dela in yrkesklassen utifrån deras kvalifikationer (utbildningsnivå): kvalificerade, medelkvalificerade och okvalificerade. Här finns även olika medelklasser som består av självständiga bönder och hantverkare. Klassdifferentieringen efter enbart ägande leder inte nödvändigtvis till klasskamp och revolution. Däremot kan man inte utesluta klasskamper helt. Weber (1983) ger exempel på klasskamper mellan jordägare och deklasserade (äger mindre än de privilegierade bönderna), mellan stadens patricier och bönder på landet eller småhantverkare på landet. Stridernas syfte är inte att uppnå förändringar i det ekonomiska systemet utan kan syfta till förändring av egendomsförändringen.

Webers kategori ägarklass liknar Marx klassbegrepp. Däremot hans övriga kategorier pekar på en mer komplicerad klassanalys, där subjektiva faktorer ingår (Månsson, 2000). Weber (1983) för en diskussion om mobiliteten mellan de olika klasserna. Mobiliteten mellan de olika klasspositionerna varierar mycket. Detta innebär att den sociala klassens enhet kan vara mycket olika till sin natur. Det som skiljer Weber från Marx är diskussionen om status och statusgrupp. Status grundar sig på livsstil, utbildning (kan både vara en teoretisk eller en yrkesutbildning), härkomst eller yrke. Status kan grunda sig på en bestämd klassituation, men är dock inte bestämd av denna. Statusen kan ha inflytande över klassituationen utan att vara identisk med denna. En officers klassituation kan vara helt olik en student klassituation beroende på förmögenhet, utan att deras status blir olika (Weber, 1983).

3.3.1 En jämförelse mellan klassbegreppet och klassdefinitionen

På vissa ställen påminner Marx och Webers klassbegrepp om varandra, men de skiljer sig även på vissa punkter. Likheten mellan dessa två är att både Marx och Weber diskuterar kapitalets inverkan. Klasserna delas upp utifrån det kapital de har. Skillnaderna mellan dessa två är att Marx klassbegrepp uppkommer ur diskussionen om det mänskliga arbetet och de sociala relationerna som finns på marknaden. Weber utgår från arbetslivet, marknaden för varor och tjänster. Weber för även en diskussion om status och statusgrupper, vilket inte Marx tar upp. Marx och Weber är de som ligger till grund för dagens diskussion om samhällsklasser eller socioekonomisk indelning. Marxismen är även en grund för klasskampen, en kamp för ett klasslöst samhälle.

3.4 Bourdieu och kapitalet

Bourdieus huvudtankar är att människans livsstil förklaras av en mängd olika kapital. Han talar om tre olika kapital, det ekonomiska kapitalet (pengar), det sociala kapitalet (relationer) och det kulturella kapitalet (symboliska tillgångar). Han talar även om att det gäller att kunna "investera" i något av dessa tre kapital för att nå sina mål. I samband med diskussionen om det kulturella kapitalet arbetar han med en åtskillnad mellan symboliska tillgångar i objektiverad form, exempelvis böcker, paradigmer och metoder. Enligt Callewaert (2000) finns dessa symboliska tillgångar även i förkroppsligad form exempelvis habitus och institutionaliserad form såsom titlar, diplom och legitimationer. Ett väsentligt begrepp i detta resonemang är habitus. Habitus är ett begrepp som tankemässigt ska fånga förhållanden hos den enskilda individen och individer i gemenskap. Individens habitus definieras som ett föränderligt system av personers upplevelser och erfarenheter, dvs. individens sätt att

uppfatta, värdera och agera. Bourdieu (1984), kopplade genom habitus olika sociala värderingar som skiljer sig mellan de olika klasserna. De uppträder på olika sätt i olika sociala sammanhang och normer till olika klasser och grupper i samhället. Det finns skillnader i levnadssätten hos de olika klasserna, inte bara på utbildningens område. Skillnaderna kan visa sig på andra sätt. Språket skiljer sig mellan olika klasser. Detta visar sig genom att personer från olika klasser inte umgås med varandra. Det är lättare att umgås om man kommer från liknande bakgrunder, man har något gemensamt. De personer som har ett högt symboliskt kapital har de bästa förutsättningarna att klara sig i livet. Det är de individer som har ett stort ekonomiskt, socialt och kulturellt kapital som kan glädja sig åt ett stort symboliskt kapital (Callewaert, 2000).

Skolan och utbildningen fungerar enligt Bourdieu som en fördelning av det kulturella kapitalet, som i sin tur bidrar till en reproduktion av fördelning av positioner i det sociala rummet. Med det sociala rummet menar Bourdieu att samhället definieras som ett geometriskt rum där positioner är relaterade till varandra och avståndet mellan dem. Det sociala rummet är uppdelat utifrån två dimensioner: den vertikala som handlar om kapitalägandet och den horisontala där ekonomiskt- politiskt kapital kontrar det kulturella kapitalet. Fördelningen av det kulturella kapitalet utspelar sig mellan familjen och skolan. Familjers strategier är att kunna förbättra sin position inom det relationella fältet. Exempelvis genom antal barn, barnens äktenskap och även hur olika kapital går i arv samt den formella utbildningen (Callewaert, 2000).

I boken *Stadsdel: Elitskolor och kåranda* utvidgar Bourdieu sitt resonemang kring utbildningen. Han undersöker sambandet mellan olika former av ekonomiskt, kulturellt och politiskt makt. Genom denna undersökning fann Bourdieu samband mellan framgång i skolan och den sociala bakgrundsmiljön. Enligt Bourdieu är det inte alla som kan göra en klassresa. De olika kapitalen som vi har begränsar oss. Skolan är medveten om detta och skapar därigenom klasskillnader. Utbildningskapitalet är inte tillräckligt för att det ska kunna ersätta med det sociala och ekonomiska kapitalet. Vissa presterar bättre än andra och de som har de rätta kapitalen kommer att nå framgång. Den högsta formen av kulturellt kapital kan man endast få från familjen. Däremot kan det kulturella kapitalet bytas ut mot andra tillgångar exempelvis makt och pengar, som då används i kampen om mer makt och pengar i samhället (Bourdieu, 1984).

3.5 Klassdefinition

Giddens (1998) definierar klass som en indelning av människor som delar ekonomiska villkor som begränsar deras levnadsstandard. De har inte någon möjlighet att själva välja sin livsstil. Ekonomiskt kapital och yrkesposition är grunden för klassindelningen. De olika klasserna definieras utifrån deras levnadssätt. Giddens (1998) tar upp fyra olika definitioner över vad klass betyder och innebär:

- 1 Klasser skapas inte från juridiska eller religiösa betingelser. Tillhörigheten i en klass grundar inte sig i arv, tradition eller lag. Klassgränser är flytande, vilket innebär att gränserna är minimala.
- 2 Klasstillhörigheten som en individ har är delvis förvärvad och inte enbart tillskriven vid födseln. Social rörlighet är möjlig både uppåt och nedåt mellan grupperna.
- 3 Klasserna är beroende av ekonomiska skillnader mellan grupper av individer.
- 4 Klasssystemet upprätthålls genom olika samband, exempelvis skillnader mellan löner och arbetsvillkor (Giddens, 1998).

Klass definieras som en storskalig indelning av människor som delar ekonomiska villkor. De viktigaste klasserna i de västerländska samhällena utgörs av överklass (företagare, höga chefer), medelklass (de flesta tjänstemän etc.) och arbetarklass (industriarbetare etc.).

Social rörlighet uppåt eller nedåt mellan grupperna är möjligt. Ett stort exempel är klassresor från arbetarklass till medelklass. De flesta arbetare äger idag bil, tv, bostad, telefon etcetera. Dagens samhälle har blivit ett konsumtionssamhälle, där klassgränserna suddas ut.

Giddens (1998) talar även om föräldrarnas arv. De som innehar höga positioner på arbetsmarknaden, har lättare att se till att deras barn kan få samma ställning. Att bli rik blir man om man föds av rika föräldrar. Giddens menar på att föräldrarnas ställning är den ställning som barnen kommer att få. Men det är fullt möjligt att röra sig uppåt eller nedåt i klasserna (Giddens, 1998). Bihagen (1997) argumenterar för klassdefinitionens betydelse. Han har i stället för att peka på olika klasskillnader, vill undersöka om det finns tecken på om den sociala rörligheten och cirkulationen är begränsad mellan klasser. Om klasstillhörigheten påverkar vad man blir i förhållande till vad föräldrarna är eller om man blir påverkad av dem man möter i livet påverkar. Då menar Bihagen (1997) att ett klassamhälle finns.

3.6 Social mobilitet

Social klass refererar till skillnader mellan människor i levnadsstandard, makt och inflytande. Klassbegreppet innebär sambandet mellan människors samhällsposition och deras handlingar. För många lever vi i ett samhälle där levnadsstandarden är hög och de flesta omfattas av det sociala trygghetssystemet. En stor del av invånarna i Sverige anser att det finns samhällsklasser (LO, 2001).

Social mobilitet innebär att man byter social position. Man kan både klättra uppför och nedför mellan de olika positionerna. När man studerar den sociala mobiliteten måste man titta på vilka klasspositioner som finns och som är relevanta på arbetsmarknaden. Det måste kunna gå att skilja på de positioner man rör sig ifrån och de positioner man hamnar i (Hansen & Orban, 2002). Erikson (1992) beskriver den sociala rörligheten mellan olika samhällsklasser dvs. uppväxtfamiljens klasstillhörighet till den egna tillhörigheten i vuxen ålder. Man kan beakta den sociala mobiliteten utifrån två begrepp: absolut rörlighet och relativ rörlighet. Med absolut rörlighet innebär att man ser till hur många som är socialt rörliga. Medan den relativa rörligheten innebär hur möjligheterna förhåller sig för barn ur olika samhällsklasser själva kommer att tillhöra den ena eller andra klassen, i förhållande till möjligheterna för barn ur andra samhällsklasser. Målet med detta är inte i första hand social rörlighet utan att nå social öppenhet. Strävan efter en ökad social rörlighet ska inte baseras på antalet som rör på sig utan att sambandet mellan socialt ursprung och social position ska minska (Erikson, 1992).

I Sverige används socioekonomisk indelning (SEI). Socioekonomisk indelning innebär att befolkningen i ett land delas upp i olika grupper, grundade på sociala och ekonomiska egenskaper. Denna indelning används om man exempelvis när man studerar samhällsklasser och olika förändringar i samhället. Denna indelning används även för att komma bort från klassbegreppet (se bild 3.6.1).

Denna indelning visar de olika socioekonomiska positioner som finns i Sverige. Den indelningen är uppdelad i fem olika positioner (Hansen & Orban, 2002). SCB använder sig av ett liknande schema, men har ytterligare delat in de fem grupperna i smågrupper. John Goldthorpe genomförde under 1960-talet en studie om arbetarklassens förborgerligande. Utifrån sina studier lade han fram sitt klasschema (Giddens, 1998). Precis som i Goldthorpes klassschema får man skilja på olika yrkesgrupper och vart de tillhör. Klass I har delats in i icke facklärd och facklärd; varuproducerande och tjänsteproducerande. Klass II benämns tjänstemän och har delats in i lägre tjänstemän, tjänstemän II som har delats in i mellannivå och högre tjänstemän. Företagare har delats in i fria yrkesutövare, företagare och lantbrukare (SCB). En tredje vanlig gruppering är att man delar in dem i tre stora grupper och inget däremellan: akademiker, tjänstemän och arbetare. Denna gruppering kan likna vid skillnader mellan överklass, medelklass och underklass (Bengtsson, 1995).

Studerar man de olika grupperna och månadsinkomsterna har arbetarklassen sämst lön jämfört med högre tjänstemän. Skillnaden mellan dessa två grupper ligger på cirka 10 000 kronor. De som befinner sig inom de olika klasspositionerna får rent generellt leva efter sina tillgångar. Det är lönen som bestämmer hur de kan försörja sig och deras livssituation. Att förändra sin livssituation kan vara svårt. I Goldthorpes studie om social mobilitet gällde det att ha utbildning för att kunna röra sig uppåt i klasserna. Arbetarklassen som består av många utan utbildning är det svårt för dem att byta klass och få ett bättre arbete. En låg andel av de som tillhör arbetarklassen anser sig kunna göra karriär. Trygghet är också en faktor till att de väljer att inte göra karriär. Största oron att förlora sitt arbete finns hos arbetarklassen. De högre tjänstemännen har en motsatt situation, det finns möjligheter för dem att göra karriär och byta arbete. Otryggheten att förlora sitt arbete finns inte i så stor utsträckning i denna grupp (Hansen & Orban, 2002). Goldthorpe delar upp de olika positionerna i marknads – och arbetspositioner. Marknadssituation innebär nivån på inkomsten, hur man kan förbättra sin lön och hur säker inkomsten är. Med arbetssituation menar Goldthorpe är den position man har i arbetsorganisationens hierarki. Tillsammans bildar dessa två situationer en klassposition som individen har på arbetsmarknaden. Goldthorpes ursprungliga schema innehåller sju olika positioner (bild 3.6.2). På senare tid har dock klassemat utökats till elva positioner. Detta för att Goldthorpe inte tog hänsyn till vissa yrkesgrupper som innehas av kvinnor inom position III. I sin tur bryter Goldthorpe in dessa sju grupper i tre stora klasser. Klass I och II tillhör serviceklassen. Klass III-V benämns som mellanliggande klasser. Medan klass VI-VII tillhör arbetarklassen. I klass I finns högre tjänstemän och administratörer både inom den privata

och offentliga sektorn. Här finns även andra chefer inom stora koncernbolag och ägare till stora företag. Gemensamt för dessa i klass I är att de har en fördelaktig position i samhället. De har en hög lön, en hög arbetstrygghet. Deras position innebär stor auktoritet nedåt i hierarkin. Klass II är lik klass I, men de har ändå en någon lägre position. I klass II återfinns yngre aspiranter som strävar uppåt till högre positioner i organisationen. Klasserna III-V finns kontorspersonal, försäljare och andra inom serviceyrkena. Denna grupp har oftast lägre inkomst och en lägre ställning inom organisationen. Däremot har denna grupp en möjlighet att förflytta sig till serviceklassen. Klasspositionerna VI och VII tillhör arbetarklassen. Den grupp som tillhör VI har något bättre ställning och lön än de som tillhör VII. Detta beror på att i grupp VI krävs det utbildning inom dess yrken än vad det gör till de yrken som tillhör VII (Hansen & Orban, 2002)

Den sociala mobiliteten på arbetsmarknaden har ökat kraftigt de senaste åren. Detta mest genom att de som tillhör klass II, består av många yngre som har för avsikt att flytta uppåt i stegen. Chansen att nå denna klass är genom utbildning, och det finns en ökad efterfrågan på utbildad arbetskraft. Denna efterfråga gör det svårare för dem utan utbildning att kunna stärka sin position eller förflytta sig till en högre position på arbetsmarknaden (Hansen & Orban, 2002).

3.7 Familj och klass

Familjen spelar en viktig roll i den sociala strukturen. Inom familjen utbyts och överförs både ekonomiskt och kulturellt kapital från föräldrarna till barnen. Man kan säga att familjer med samma klasstillhörighet har liknande vanor när det gäller språk, musik, mat, sociala relationer etc. (Ahrne et al, 2000). Barn väljer oftast att följa sina föräldrars val i livet. Föräldrar överför sina drömmar, uppfattningar till sina barn och på detta sätt så formas barnen. Om barnen väljer att följa föräldrarnas livsstil, väljer de oftast liknande eller samma yrken, partner, vänner etc. Familjens situation påverkar barnen och deras livssituation i framtiden. Många barn väljer att inte studera vidare om inte deras föräldrar har gjort det. Barn till utbildade föräldrar väljer till största del att studera vidare (Andersson et al, 1993). Men det finns även de barn som vill ha mer och tenderar då att göra en klassresa. Förutom föräldrar och släkt, påverkas vi av vänner, skolan olika medier. Vi påverkas helt enkelt av den tid och samhälle vi lever i (Löfgren & Frykman, 1979).

Tidigare forskning om kön och klass har visat sig vara föråldrande i sitt tankesätt. Forskare har skrivit om sina undersökningar som om kvinnor inte existerade, utan fick den klassposition som mannen hade. Man såg inte kvinnor som en egen individ med en egen klasstillhörighet. Giddens (1998) med referens till Goldthorpe (1983) förvarar denna diskussion med att man oftast utgår från den underordnade ställning som flera kvinnor har på arbetsmarknaden. Kvinnor har oftare än män deltidsarbete och de gör oftare uppehåll i sitt arbete för att föda och ta hand om barn. Goldthorpes argument har kritiserats. Det är inte enbart mannens ställning och yrkesval som bestämmer vilken samhällsposition familjen har. Likväl kan kvinnans position ha en avgörande vilken klasstillhörighet familjen får (Giddens, 1998).

3.8 Utbildningens betydelse

Stora sociala skillnader är mycket tydliga på utbildningens område. Det har visat sig att vart andra till vart tredje akademikerbarn väljer att studera vidare på högskola eller universitet, medan vart tionde barn med arbetarbakgrund väljer att läsa vidare. I det moderna samhället har utbildningen spelat en central roll. Omvandlingen från ett industrisamhälle till ett tjänstesamhälle, så har utbildning blivit ett kriterium när det gäller att anställa människor. Ett ökat deltagande i utbildningen ska kunna utjämna skillnader i livschanser bland människor från olika sociala klasser. Föräldrars klass- eller socialgruppsstillhörighet påverkar barnens utbildningskarriär. Däremot uppkommer det frågor som hur man ska definiera begreppet social bakgrund och vilket är det bästa måttet på utbildning. Författaren Jonsson (1992) väljer att förklara den sociala bakgrunden som en beskrivning av den sociala strukturen i termer av samhällsklasser (se bild 3.6). Den sociala bakgrunden mäts som den dominerande klasspositionen om båda föräldrarna förvärvsarbetar. Hur man mäter utbildning görs genom att vi måste se utbildningen som ett system. Man tittar på övergången från grundskolan till gymnasiet och vidare upp till högskola/universitet. Jonsson (1992) hänvisar till en annan forskare Boudon (1974). En av Boudons teorier är att olika faktorer har olika vikt vid övergångarna. Den ”primära” effekten beskrivs som en kulturell faktor som gör att barn från medelklassen når högre betyg och att de har lättare att anpassa sig i skolan. Den ”sekundära” effekten beskriver Boudon att den kan hänföras till föräldrarnas klassposition till vilket barnen relaterar sina utbildningsval (Jonsson, 1992). Skillnader mellan utbildningskunskaper i olika samhällsklasser visar sig redan när de börjar i skolan. Det finns inte så mycket tidigare forskning som stöder detta påståendet. Ahrne et al (1885) med referens till Svenning (1980) gjorde en undersökning bland 446 barn på skolmognadsprov. Provet innebar att titta på barnens förkunskaper gällande stora, små bokstäver, vokalubär, taluppfattning etcetera.

Studien visade att 41 % av barnen från akademikerhem låg över genomsnittet jämfört med 17 % av barnen från hem med föräldrar utan utbildning.

Ahrne et al (1985) med referens till Bjurman (1981), visade att barn från akademikerhem oftast kunde läsa innan de började i skolan än andra barn. Skillnader i förkunskaperna är inte genetiska. Utan föräldrar överför de resurser de har på utbildningens område till sina barn. Även i skolan har undervisningsformen skiftat mellan barn från akademikerhem och barn från arbetarhem. Det har visat sig att barn från lägre klasser får sämre undervisning än andra. Lärare lägger mer tid på de barn som innehar förkunskaper och som är förberedda på den utbildningen som skolan ger (Ahrne et al, 1985). Barn från intellektuella familjer har lättare att hänga med i skolan och reflektera över det som sagt under lektionerna. De har ett bra sätt att kunna hantera begrepp och analysera dessa. Barn till välutbildade föräldrar kan sitta hemma vid matbordet och diskutera olika händelser och vad som sagt under lektionerna. Dessa barn kunde kritisera lärarna över något det sagt och komma med egna inlägg. Barn från arbetarklassen kunde däremot inte diskutera skolan hemma, utan upplevde skolan som något jobbigt. Språket var främmande och deras nya kunskaper skrämde dem. De lärde sig att se sitt egna hem med nya ögon, vilket kunde ibland skapa motsättningar hemma (Molin et al, 1991).

Utbildningen har ett stort värde i framtiden. Vid högre utbildning ser man skillnader mellan barn från olika klasser. Men redan under högstadiet och i gymnasiet ser man dessa skillnader. Flertal barn ur lägre samhällsklasser faller ut ur skolsystemet mycket tidigare än barn från högre samhällsklasser. Detta visar i sin tur senare ute i arbetslivet då arbetslösheten är större hos dem utan utbildning. Både utbildning och arbetslivet förändras hela tiden. Föräldrar överför sin sociala ställning genom det kulturella kapitalet d.v.s. förmågan att klara sig väl genom skolan (Ahrne et al, 1985). Det kulturella kapitalet fanns i föräldrarnas uppfostran. Redan på bondefamiljernas tid överförde föräldrarna sin livsstil till barnen. Barnen förväntades att ta över gården och fortsätta arbeta istället för att gå i skolan. Men i takt med att samhället har förändrats och skolreformen ändrades, så ändrades barnens livssituation. För många innebar detta att barnen bröt föräldrarnas livsmönster och skapade en egen väg (Andersson m.fl., 1993). Varför ungdomar väljer att läsa vidare är för att få ett intressant arbete med hög lön. Lönen är viktigt för dem som arbetar. Men ändå är det inte många som vill bli chef. Skolan är på många håll en väg till ett annat liv. Det var skolan som gav eleverna en ny syn på världen. Utbildningen är ett viktigt inslag i livet om man ska komma någon vart (Frykman, 1998).

3.8.1 Social snedrekrytering

Med social snedrekrytering innebär när barn från olika sociala bakgrunder oftare når exempelvis en universitetsexamen än andra barn (Eriksson et al, 1993). År 2000 gjordes en undersökning på Lunds universitet. Frågan om den sociala bakgrunden spelade en stor roll i undersökningen. Frågan om vad föräldrarna hade för utbildning visade att 20 % av dem som deltog i undersökningen (2436st deltog) hade föräldrar med grundskoleutbildning. 22 % hade föräldrar med gymnasieutbildning och 57 % av studenterna hade föräldrar med högskoleutbildning. Studenter med akademisk bakgrund var i majoritet på Lunds universitet (Studentbarometern, 2000). SCB och högskoleverket har tidigare visat liknande siffror vid andra undersökningar. År 1999 redovisades ett förslag på hur den sociala och etniska mångfalden på högskolan skulle stärkas. Undersökningar visar att endast 14 % av de människor som har arbetarklassbakgrund väljer att studera vidare på högskolan, medan cirka 50 % med akademisk bakgrund väljer att studera vidare på högskolan (Hilding, 2000).

För att underlätta det för studenter med icke-akademisk bakgrund framfördes ett förslag som skulle stödja dessa studenter:

- 3 Obligatorisk introduktionskurs för alla nya studenter.
- 4 Mångfald som kvalitetskriterium.
- 5 Resurser för pedagogiskt mångfaldsarbete.
- 6 Underlag utarbetas för hur mångfald hanteras i undervisning, forskning och administration (Hilding, 2000).

Genom ett aktivt arbete vill man att övergången från gymnasiet och högskolan ska gå smidigt och studenterna ska veta vad som förväntas av dem.

Trondman (1994) ser en fara med de lösningar som finns för att öka chansen till lika villkor för alla att studera vidare. Lösningarna erbjuder endast arbetarklassbarnen formella möjligheter till att studera vidare till högskola. Flera studenter med arbetarklassbakgrund, väljer att inte studera vidare på teoretiska utbildningar trots lösningar som arbetas fram

3.9 Klassresan

Trondman (1994) definierar begreppet klassresenär som en resa från en social och kulturell klass till en annan. Den vanligaste klassresan som man kan göra är genom utbildning, en resa från arbetarklassen till akademiker världen. En klassresenär ändrar hela sitt liv. Inte bara på utbildningens område utan även sitt sätt att leva. Det gäller att kunna bryta sig loss från sitt

gamla liv och träda in i en ny miljö, med nya levnadsregler. Klassresenärerna måste den första tiden ägna sig åt helt åt den nya miljön, de måste med andra ord studera andra och på så sätt få kunskap om hur de ska bete sig. De måste bli ett med de övriga högskolestuderande. Detta är inte alltid lätt då de måste ta hänsyn till sitt ursprung. Det går inte helt att bryta sig loss från sitt föräldrahem och den bakgrund som föräldrarna har. Även om det har hänt att barn från arbetarklassen bryter helt med sitt gamla liv och skapar ett nytt.

Trondmans undersökning visar att flera klassresenärer är äldre, kommer från mindre orter och har yrkeserfarenhet. Oftast har de även familj och barn. De som kommer från akademiska hem, går oftast direkt från gymnasiet till högskolan. Att man väntar med att börja läsa vidare kan bero på det kulturella arvet. Föräldrarna har inte studerat vidare, utan har börjat arbeta direkt efter skolan. Detta har gått i arv till barnen, som också ser arbetet som en väg ut i livet. För dessa klassresenärer har det tagit en tid innan de har kommit fram till att de vill studera vidare. Många klassresenärer har även fått påtryckningar av sin nya familj eller av släktingar att bli något och inte följa föräldrarnas livsstil.

Det är krävande att studera på högskola och många klassresenärer får lägga en stor del av sin tid åt studierna. För en klassresenär är det extra viktigt att hon eller han visa sin omgivning att de klarar att studera på högre nivå. De vill vara duktiga, just för att de ska kunna dölja sin bakgrund. Det handlar inte bara om status och en väg till ett bättre arbete som man gör en klassresa. Utan även för sig själv, att man klarar detta. Det vanligaste sättet att göra en klassresa är att utbilda sig. Skolreformen under 1930-talet gjorde det möjligt för barn ur lägre samhällsklasser att utbilda sig (Molin & Ågren, 1991). Enligt Frykman (1991) kan alla bli klassresenärer. Ett utmärkande drag för en klassresenär är att de "vill bli något". Oftast kommer de från hem där föräldrar, vänner eller släktingar varit engagerade i fackliga organisationer, folkrörelser eller frikyrkan. Engagemanget bidrog till att man som individ var tvungen att bilda sig själv, skapa kunskap som skulle förändra livet. Det krävs begåvning för att göra en klassresa. Klassresenärerna måste vara duktiga och arbeta hårdare än andra. I skolan var detta mycket viktigt, betygen var viktiga. Vanliga yrken som präglas av klassresenärer är lärare, präst eller ingenjörer. Många samhälls- och humanistiska yrken präglas av många klassresenärer (Frykman, 1991). De studenter som blivit klassresenärer kommer ibland från familjehem med stora förväntningar att kunna bryta sig loss från det gamla. Trondmans undersökning visade att de äldre resenärerna kände en osäkerhet inför studierna. Första tiden i skolan var krävande, men efterhand kände de att de skulle klara av

studierna. Trondman trodde att denna osäkerhet berodde på brist på uppmuntran och beröm under uppväxttiden. Många klassresenärer kände att språket var ett hinder. De kände en oro att inte kunna förstå kurslitteraturen och följa med på föreläsningarna. En oro fanns även att de inte kunde prata eller förstå sina studiekamrater. Trondman (1994) nämner precis som Frykman (1991) att dessa studenter vill bli något. De har en längtan till en annan värld, de har en revansch känsla som driver dem. Genom att visa att hon eller han kan bli någonting är en viktig drivkraft i studierna.

På senare tid har antalet klassresenärer minskat. De flesta som läser vidare på högskola eller universitet kommer från akademikerhem eller medelklassen. Barn från arbetarklassen ingen större nytta av att läsa vidare.

Ahltorp (2000) skriver i en artikel att de individer som blir klassresenärer kan få en brist på psykologisk hemvist och identitetstillhörighet. Detta är en effekt av att personerna har rört sig mellan olika världar och inte fått en stabil plats i samhället. Effekten blir att hon eller han inte känner sig hemma någonstans. Detta gäller inte alla klassresenärer. De klassresenärer som har stöd hemifrån, föräldrar, syskon eller släktingar, har större chans att klara sig. De har lättare att kunna förverkliga sina drömmar och idéer och skapa en egen väg i sitt liv. Familjestödet innebär att de kan stå emot gruppträck och känna sig hemma i olika klasser, utan att vara fast i en klass. Viljan att bli något och visa världen att man kan är en drivkraft för många klassresenärer. Det gäller att bryta de traditionella vägarna i sin egen samhällsklass och kunna känna sig hemma i en ny klass. Däremot får det inte gå fel. Många som blir klassresenärer säger farväl till sitt gamla liv och därmed bryts banden till familj, släkt och vänner. Klassresenärer väljer helt enkelt att avstå från sina rötter för att kunna skapa ett nytt liv. För dem som inte klarar detta och inte trivs med den resa hon eller han drabbas av multipel ensamhet. Vägen till framgång har varit lång och man har uppoffrat mycket. För många klassresenärer kan frågan bli om alla uppoffringar har varit värt besväret (Ahltorp, 2000).

3.10 Teoridiskussion

Goldthorpes klassschema ligger nära tillhands för den svenska socioekonomiska indelningen. Det går att dela in människor i olika klasser utifrån att man placerar dem i olika socialgrupper (socialgrupp I, II och III). Man kan även dela in dem utifrån deras yrken. SCB använder sig av en indelning utifrån olika yrkesgrupper. En annan vanlig indelning är att man delas in beroende på vilken utbildning man har. Det finns flera olika indelningar, men en gemensam

punkt för dessa är att man antingen utgår från inkomst, utbildning eller arbete, när dessa indelningar görs.

De som har tagit del av LO:s undersökning om samhällsklasser, anser att vi lever i ett klasslöst samhälle. Gränserna mellan de olika klasserna suddas ut och det är svårt att se vart gränserna går mellan skikten. Idag ges många chansen att kunna studera vidare oavsett familjeförhållande, kön eller klass. Löneskillnaderna har minskat mellan olika arbeten. En arbetare idag har i vissa fall en bättre livsinkomst än en akademiker (<http://sv.wikipedia.org/wiki>, 2001). På senare tid har dock samhället förändrats, idag står Sverige inför en stor arbetslöshet. Många arbetare utan utbildning får lämna sina arbeten till dem som har en högre utbildning. Även om skolreformen har ändrats och att vem som helst kan studera vidare, är detta en ekonomisk fråga. Detta kan då kopplas till diskussionen om klassresor. Frågan är om inte antalet klassresenärer åter igen kommer att öka idag? Idag krävs det utbildning till alla yrken, däremot inte till alla arbeten. Samhället kräver idag att man har utbildning. Konkurrensen om de arbeten som finns hårdnar. De som har utbildning kan klättra vidare i samhällsstrukturen. Medan de som inte har en högre utbildning faller ut ur systemet.

Enligt Bourdieu (1984) är det inte alla som kan göra en klassresa. Detta för att de olika kapital som vi innehar begränsar oss att göra vad vi vill. Endast de som har ett högt symboliskt kapital kan nå framgång oavsett vart vi kommer ifrån. Det symboliska kapitalet kan vi nå om vi har ett högt ekonomiskt, kulturellt och socialt kapital. Frykman (1991) menar på att vi inte har några begränsningar, utan det är vi själva som bestämmer om vi vill göra denna resa eller inte. Däremot måste en klassresenär vara medveten om att denna resa är svår att ta sig igenom. I vissa fall måste uppoffringar göras, vilket kan leda till multipel ensamhet. En klassresenär är ensam om sin resa och har enligt Ahltopp (2000) ingen att vända sig till. Till en del har Bourdieu (1984) rätt, alla kan inte bli klassresenärer. Det gäller att kunna hantera de hinder som kommer upp på vägen.

Fortfarande idag görs studier utifrån hushållets situation och inte individens klasstillhörighet. Goldthorpe hävdade att kvinnor har en underordnad ställning i samhället vilket gör det svårt för dem att få en egen klasstillhörighet i samhället. Detta påstående har kritiserat av andra forskare, som menar på att kvinnan har en avgörande roll till vilken klasstillhörighet familjen får. Likadant gäller de som är utanför systemet; utslagna, förtidspensionerade, långtidsarbetslösa. Vilken klass tillhör de? Underklassen har varit ett gemensamt ord för

arbetarklassen. Idag gör man en skillnad mellan underklassen och medelklassen. Underklassen definieras som en klass för de som är utanför systemet. I USA finns "underklassen" i slumområden, där både etniska och geografiska gränser suddas ut. Denna grupp består av människor utan utbildning och yrkeskunskaper. I Sverige har denna diskussion precis kommit igång, när man diskuterar de arbetslösa och hemlösa situation (Hansen & Orban, 2002).

Diskussioner om klasser kommer alltid att finnas. Samhället skapar dessa skillnader. En väg mot ett klasslöst samhälle är svår och lång. Det gäller att kunna suddas ut de gränser som finns mellan de olika indelningarna och behandla alla lika oavsett inkomst, materiella ting, utbildning och yrke (Balibar & Wallerstein, 1997).

4. Att studera på högskola

Min första fråga gällde anledningen till varför de studerar på högskola. Svaren varierade en del. Gemensamt för många studenter var för att de ville utveckla sig själva. En viktig faktor när man väljer att studera vidare är att man gör det för sin egen skull, för att man vill utvecklas. För en del studenter hade de arbetat inom detta yrke och de kände att en utbildning behövdes, mycket för den ökande konkurrensen ute på arbetsmarknaden.

En annan faktor var lönen. Att studera på högskola innebär en bättre utbildning som förhoppningsvis leder till ett bra arbete med bra lön.

Min andra fråga gällde vad studenterna ville uppnå med sina studier. Denna fråga valde jag att ha som en sluten fråga där respondenterna fick kryssa i fem alternativ som stämde överens med dem själva. Följande alternativ fick de välja mellan: *Arbete, Bildning, Personlig utveckling, karriär och hög lön*. Gemensamt för alla studenter var att de alla kryssade i alternativet personlig utveckling. Detta kan kopplas till föregående fråga, där många svarade att de valde att studera vidare för att de ville utveckla sig själva. De tre första alternativen kryssade många i. För dem ville de uppnå att få ett bra arbete, få bildning och utvecklas som person med sina högskolestudier. Karriär och hög lön var det bara ett fåtal som hade det som sitt mål. Detta kan kanske verka lite i motsats till föregående fråga, där många hade angett att lönen var viktig inför valet att läsa på högskola. Men det var ingen som nämnde något om hög lön. Alltså lön är viktigt, men det är ingen som strävar efter en riktig hög lön.

För många studenter var det ett självklart val att studera vidare. En del hade föräldrar som läst på högskola och det var naturligt för dem att studera vidare. För andra var det naturligt för att få kunna arbeta med det de är intresserade av och kunna konkurrera ute på arbetsmarknaden. Det var naturligt att studera vidare. En del av de äldre studenterna så har det varit en lång process innan de tog steget att söka in på programmet. De hade arbetat innan och omständigheter hade gjort att de blivit tvungna att studera vidare. För en del av dessa var det inte lika självklart, utan det har skett under en process, där de fått väga det positiva mot det negativa. Att få arbete är det som driver de flesta att studera vidare.

De studenter jag valde att fråga går ett beteendevetenskapligt program. Därför tyckte jag att det var relevant att fråga varför de hade valt just denna utbildning.

Gemensam nämnare för alla svar var att de alla ville arbeta med människor. Utbildningen är bred och ger de studerande en möjlighet att söka arbeten var som helst ute på marknaden. De är inte låsta. Många har även arbetat med liknande arbetsuppgifter och fann det naturligt att söka detta program. Endast ett fåtal hade svarat att det var lönen som drev dem att söka just denna utbildning.

För många av de studerande var det de själva som ville studera vidare. De hade tagit det beslutet utan att någon annan påverkat dem. Arbetsmarknaden var även en påverkan. Så som arbetsmarknaden ser ut idag och den konkurrens som finns är utbildning ett krav för att kunna få ett bra arbete. Många studenter hade även fått påtryckningar av sin sambo, sina föräldrar och vänner. Det nämner även Trondman (1994) att klassresenärerna fått påtryckningar från familj, vänner och släktingar att välja en annan väg i livet och inte följa föräldrarnas livsstil. Föräldrarna vill att deras barn ska få det bättre i livet. Jag kommer att utveckla denna fråga mer i intervjun, för att ta reda på varför dessa har påverkat studenterna. Beror det på att de själva är utbildade eller något annat?

Jag tyckte även att det var viktigt att betona den sociala bakgrunden, därför ställde jag frågan om deras föräldrar, syskon eller andra släktingar hade studerat på högskola. Här var det en stor majoritet som inte hade föräldrar som studerat på högskola/universitet. Flertal av studenterna kommer från hem där ingen har studerat vidare förut. En del av de yngre studenterna hade föräldrar som studerat vidare och såg då detta som en självklarhet att själva studera vidare. Inte heller andra släktingar hade studerat på högskola. Däremot de som hade äldre syskon hade läst på högskola. De som hade yngre syskon såg det som en önskan att de

även kommer att läsa vidare. De som har föräldrar som läst på högskola varierade om dem var båda eller enbart den ena av föräldern. Det var vanligare att endast fadern hade läst på högskolan än modern. Endast en liten grupp hade båda föräldrar med akademisk bakgrund. Utbildningarna varierade mellan dem. Mödrarna hade valt utbildningar inom vård och omsorg, lärarutbildningar etcetera. Fäderna hade valt mer tekniska och ekonomiska utbildningar.

För att utveckla förra frågan tyckte jag att det var viktigt att fråga om vad deras föräldrar arbetar med. På denna fråga var det lite blandade svar. En gemensam nämnare som jag såg var att ett flertal hade föräldrar som arbetade med människor som; lärare, handledare på arbetsförmedlingen, polis, vård och omsorg etcetera. Detta kan i viss mån kopplas till det sociala arvet. Föräldrars arbeten påverkar barnens val i livet. Att föräldrar arbetar med människor kan i vissa fall ha bidragit till att barnen valt att följa deras fotspår. Jag kommer att utveckla denna fråga mer i resultatet från intervjuerna.

Många föräldrar anser att det är viktigt att studera vidare, även om dem själva inte ha studerat vidare. Jag tyckte det var en viktig fråga att ta reda på vad föräldrarna hade för attityder till studier på högskola. Denna fråga kopplas sedan ihop med frågor inför intervjun. De tycker att i dagens samhälle så behövs det en bra utbildning för att få ett bra arbete och för att kunna få en lön så att de klarar sig. Alla föräldrar var positiva till att deras barn studerat vidare. Skillnaderna mellan mammans åsikter och pappans åsikter skilde sig inte så mycket. Även om de flesta mammor tyckte att det var barnens val om dem ville studera vidare. De ville inte påverka för mycket. Papporna såg det praktiska i det, bättre arbete och bättre lön. Sammantaget var det både bra och viktigt med högskolestudier.

Många studenter tycker att deras syn har förändrats genom studierna. Den kunskapen de får har givit dem ett annat förhållande till exempelvis nyheter, tidningar, aktuella samhällsfrågor. Studierna har givit dem mer självförtroende att kunna reflektera över vardagliga händelser och själva uttrycka sina åsikter. De är inte längre rädda att delta i debatter. Man ser samhället i nya ögon. Även om en del inte ansåg att de hade fått en annan syn på samhället, var de inte helt främmande för att det kanske ändras desto längre in på utbildningen de kommer. Utbildningen har givit dem kunskap om de krav som ställs på människor och kan lättare ta hänsyn till detta när de möter människor med olika bakgrunder.

4.2 Den sociala bakgrundens betydelse

Intervjuerna gjordes med de studenter som valde att ställa upp. Vad som skiljer enkäten och intervjuerna åt, är att enkäten gav mig en bild över vad som drev dessa studenter att studera vidare och vilken social bakgrund de hade. Intervjun går djupare in på den sociala bakgrundens betydelse

Av de studenter som jag intervjuade diskuterade de flesta sina val av att börja läsa med sina föräldrar. De gjorde det för att de helt enkelt vill känna ett stöd hemifrån att de tagit steget av att studera vidare. Av de äldre studenterna valde de att vänta att berätta för sina föräldrar att de sökt in, tills de fått antagningsbeskedet. De ville inte att föräldrarna skulle bli besvikna eller att de själva blev besvikna. För dem var det extra viktigt att komma in eftersom detta var deras chans att kunna utvecklas och kunna konkurrera med yngre arbetsökande om arbetena. För de yngre studenterna var det självklart att diskutera sitt val av att börja studera. Eftersom de kände att deras föräldrar ville att de skulle bli något, även om dem inte sagt det rakt ut. Att söka in på högskola var ett alternativ för dem för att få ett bättre arbete inte klättra uppåt i sociala stegen. Några speciella råd fick de inte och de frågade inte efter det. En del av studenternas föräldrar hade inte studerat på högskolan, så att detta var något nytt för dem med. De som hade haft föräldrar som studerat, fick det rådet att göra sitt bästa och ta vara på den tid de har på högskolan.

Vem som påverkade deras val till att söka in till högskolan ställde jag även på enkäten. Men jag fann att denna fråga var intressant att ställa igen. För att ett flertal av de studerande på programmet hade föräldrar som inte studerat vidare, ändå hade många blivit påverkade av dem att börja läsa. Även om inte föräldrarna valt att studera vidare, ville de att deras barn skulle göra det. Idag är det inte lika enkelt att endast söka arbeten utan utbildning. Idag finns dessa arbeten i liten utsträckning. Föräldrarna ville att de skulle få en chans till ett bättre liv och bättre inkomst. Inkomsten var en stor faktor för föräldrarna till varför de ville att barnens skulle studera vidare. Ingenting är gratis idag och det krävs en bra ekonomi att klara sig. De jag intervjuade hade även påverkats av själva arbetsmarknaden. Ingen visste egentligen hur svårt det var att få ett arbete idag utan utbildning. Vänner som börjat studera påverkade också. Vissa hade sambo som hade studerat eller studerade. Det påverkade också valet att söka in på högskolan.

De intervjuade hade föräldrar som arbetade med ett arbete som på något sätt involverade människor. Eftersom de studerande är uppvuxna med detta föll det dem naturligt att arbeta med människor. Hemma diskuterade föräldrarna sina arbeten och på så sätt gav de sina barn ett intresse för att hjälpa eller arbeta bland människor. Föräldrarnas yrken spelade en liten roll när de sökande sökte till just denna utbildning.

Bland dem jag intervjuade ställde jag frågan om deras nuvarande familjesituation, om de var gift/sambo eller pojkvän/flickvän. Bland de yngre studenterna hade en del pojkvän/flickvän som samtidigt läste på högskola. De äldre studenterna hade sambos som inte hade läst på högskola, men kände ett stort stöd från dem. Sin egen familj påminde till viss del den familj de är uppvuxna i. Det var blandat, eftersom en del hade föräldrar där enbart den ena hade studerat vidare, vilket påminner om deras familjesituation idag. Sambons familjebakgrund påminner till viss del sin egen bakgrund. Men det var inget som de hade diskuterat om hemma. Däremot kände de flesta av de intervjuade att deras föräldrar/sambo kan sätta sig in i deras studier. Även om de inte själva har studerat på högre nivå, så kan föräldrarna sätta sig in i studierna. Det kan bero på att denna utbildning är så pass bred och samhällsinriktad. Många ämnen behandlar vardagliga ämnen och det får att reflektera detta. Att diskutera studierna hemma uppskattades och gav familjen en chans att utvecklas. De upplevde att föräldrarna/sambon var intresserade, men kunde inte riktigt beskriva hur. Det kan gå tillbaka till föregående fråga. Eftersom de kan sätta sig in i studierna, upplevde studenterna att föräldrarna/sambon är intresserad. De flesta diskuterar sina studier med sina föräldrar/sambo. Uppkommer det problem så kan de prata om det hemma och komma fram till en bra lösning. De har stort stöd hemifrån och kan prata om det när det behövs. Även om det ibland känns som att föräldrarna eller sambon inte förstår vad de säger. De känner att de talar annorlunda, även när de är hemma. Språkbruket har förändrats. De känner att de lägger till ord och begrepp som de annars inte skulle använda.

4.3 Sammanfattning av resultaten

Vad som skiljde enkäten mot intervjuerna, var att jag kunde se till den sociala bakgrundens betydelse för studierna. Det var svårt att särskilja mellan de olika studenterna som jag intervjuade eftersom de gav liknande svar. Enkäten gjordes för att få en bakgrund inför intervjun.

För de flesta av studenterna så var det arbetsmarknaden som var en faktor till att de sökte in på högskolan. Beslut att söka in hängde för de flesta på dem själva. Det var de själva som hade tagit det beslut att studera vidare. För de äldre studenterna har det varit av en process innan de sökte in. Oron att inte klara av studierna fanns där. Till skillnad från de yngre studenterna så har det varit ett tag sen de studerade och studietekniken hade försvunnit. De var rädda att de språkligt inte skulle hänga med på föreläsningarna eller när de diskuterade med sina yngre studiekamrater. Deras oro för studierna försvann när de väl hade kommit in i systemet. Nu kände de att självförtroendet hade ökat och att deras språk hade utvecklats. Ibland kunde komma på sig själva att använda ord som de annars inte skulle använda när de pratade.

Den personliga utvecklingen var för många en viktig faktor till att de sökte in. Att utvecklas som person var viktigt. Bildning var också en viktig faktor. Karriär och hög lön var inte lika eftertraktad, det var inget som de strävade efter. Lön var viktigt men inte hög lön. Det var inte syftet med utbildningen.

De flesta av studenterna kände att de fick stöd hemifrån med sina studier. De kände att trots deras föräldrar inte studerat på högskolan så kunde familjen sitta och diskutera hemma om vad som hänt. Både föräldrar och sambo visade att de var intresserade. Även om det ibland kunde vara att föräldrarna inte riktigt förstod vad de sa, så fanns stödet där ändå.

Flera av studenterna kom från hem där föräldrarna inte har studerat på högskola eller universitet. Detta har ändå inte påverkat föräldrarnas attityder till att deras barn studerar på högre nivå. Många föräldrar var positiva till studier på högre nivå. Attityderna skiljde sig lite mellan mödrarna och fäderna, mödrarna ville att deras barn skulle välja en utbildning de trivdes med. Medan fäderna såg praktiskt på det hela, en utbildning som ger ett bra arbete och en bra lön.

Synen på samhället hade i viss mån förändrats i och med studierna. Studenterna kände att de kunde reflektera över vardagliga händelser på ett helt annat sätt nu än innan. De var heller inte rädda att starta upp en diskussion eller delta i en debatt.

5. Analys

Analysen kommer att koppla teorin och fallstudien för en diskussion om likheter och olikheter i teorin. Jag har utgått från teorin när jag ställde frågorna och vill nu se om svaren jag fått påminner om de resultat som andra undersökningar fått.

Oavsett vilken bakgrund respondenterna haft, har de upplevt att de kan diskutera sina studier hemma. Även om föräldrarna inte hade någon högre utbildning, så visade de uppskattning och intresse för sina barns studier. Studenterna kände sig heller inte främmande att sitta och prata och reflektera över vad som hände och sades i skolan.

Undersökningar har visat på den sociala snedrekryteringen inom högskolor/universitet. Social snedrekrytering innebär, barn från olika sociala bakgrunder klarar sig bättre än andra barn, exempel få en högskoleexamen. Olika undersökningar har visat att en majoritet på 50 % av människor med akademisk bakgrund väljer att studera vidare. Endast 14 % av människor med arbetarklassbakgrund väljer att studera vidare direkt efter gymnasiet.

En del av de studenter som deltog i min undersökning, var äldre och det visar att de i första hand har valt sina föräldrars livsstil och börjat arbeta istället för att få en högre utbildning. Den sociala bakgrunden är viktig och visar sig bland barnen och deras val i livet. Om föräldrarna är arbetare så väljer många barn att följa deras val. De studenter där båda deras föräldrar var akademiker var det självklart att läsa vidare. Det förväntades av dem. Men för de äldre studenterna så var arbetsmarknaden en avgörande faktor till att de valde att studera vidare. Påståendet att arbetarklassen är underrepresenterad stämmer till det faktum att barnen i denna klass väljer att arbeta först. För de studenterna med akademikerföräldrar så var det en naturlig process att påbörja en högre utbildning innan de börjar arbeta. På så sätt stämmer detta påstående, men den kan även förkastas. Arbetarklassen blir mer representerad tack vare de äldre studenterna. Det är de som ser till att arbetarklassens gränser suddas ut. En slutsats kan man göra här att bland yngre studenter är arbetarklassen mindre representerad på högskolan. Däremot bland de äldre studenter ser man en ökning där de kommer från hem med arbetande föräldrar utan utbildning.

Ahrne et al (1985) med referens till Bjurman (1981) påstår att det är lättare för barn från välutbildade hem att diskutera studierna hemma. Medan barn från arbetarklassen fann det

svårare att få stöd hemifrån. Detta påstående är inget som jag kan relatera till min undersökning.

Många föräldrar hade yrken som innebar att de arbetade mycket med människor. Detta var en faktor till att dessa studenter hade valt denna utbildning. Genom att föräldrarna diskuterat sina arbeten hemma påverkade detta studenternas val att även vilja arbeta med människor. De studenter som valt att arbeta innan de sökte in på högskolan, hade arbetat inom detta område. Alltså föräldrarnas kulturella kapital överförs vidare till sina barn. För att göra en mer rättvis bedömning hade jag fått göra likadan undersökning men på en annan utbildning inom exempelvis ekonomi eller teknik och se studenternas bakgrund där.

Många klassresenärer hittar man bland humanistiska och beteendevetenskapliga yrken. Barn till föräldrar utan utbildning väljer oftast en utbildning inom vård och omsorg, lärarutbildning etcetera (Molin et al, 1991). Att välja en yrkesutbildning ger studenterna en möjlighet att utbilda sig och samtidigt få ett yrke. Det praktiska arbetet är fortfarande viktigt för dem. Men eftersom samhället idag kräver utbildning till de flesta arbeten, väljer studenterna att ta en yrkesexamen.

Det kulturella kapitalet som Bourdieu diskuterar om är viktigt. Det är vad föräldrarna gör och deras inställning som påverkar barnen senare i livet. Det betyder inte som Bourdieu säger att endast de som har stora kapital kan nå framgång. Bourdieu nämnde begreppet habitus, genom habitus så kopplas en mängd olika normer och värderingar inom olika klasser och grupper. Habitus hos varje individ är föränderligt genom hennes/hans erfarenheter och upplevelser. Enligt Bourdieu så kan inte alla bli klassresenärer, utan endast de med ett bra kapital kan utvecklas till det bättre. Ett flertal av studenterna hade föräldrar som inte studerat vidare, inte heller hade släktingar som studerat på högskola. Ändå ville de själva studera och sökte in. För många var valet självklart att studera vidare. Arbetsmarknaden har blivit hårdare och kräver utbildning. Svaren som jag fick berodde även på att de ville utvecklas som person. De studerade för att de ville utvecklas och kunna hänga med samhällsutvecklingen. Detta betyder att ett flertal av dessa studenter har börjat på sin klassresa och det bevisar att alla kan bli en klassresenär. Det har inte med den sociala bakgrunden att göra. Visst kan den sociala bakgrunden påverka en del. Men det är upp till studenten själv att ta detta steget och kunna förvalta den kunskap hon/han har in till den nya världen.

Vem som påverkade dem att börja studera var i de flesta fall arbetsmarknaden. Men även föräldrar uppmuntrade dem att söka in till högskola. För de yngre studenterna var detta ett självklart val eftersom de såg det som en naturlig process att läsa vidare. Många tog steget själv att söka in på en utbildning. Men vänner pojkvän/flickvän påverkade också valet. Men för de flesta var det de själva som tog beslutet att söka in.

Att studera vidare var för en del en lång process innan de tog steget att söka. De äldre studenterna hade arbetat innan och omständigheter hade gjort att de känt att de velat eller måste få en högre utbildning. Processen dit till själva sökningen var lång. Det gällde att hitta rätt utbildning och det gällde att komma in. För dem var det inte lika självklart att tala om för omgivningen att de sökt in innan antagningsbeskedet hade kommit. De ville inte uppleva en besvikelse från sina föräldrar eller från sig själva. Det var lättare att tala om det när de väl kommit in. När de väl kommit in så kände de att de fick stöd från sina föräldrar. De visade intresse när de diskuterade sina studier hemma. Att studenterna kände en oro inför studierna var för att de var rädda att inte få det stöd de behövde från sin familj. Trondman menade på att denna oro berodde på avsaknad av beröm och uppmuntran under uppväxttiden. De var rädda för att helt bryta från sin sociala bakgrund. Revansch känslan är enligt Trondman en viktig drivkraft i studierna. De vill visa att de klarar av detta och att de kan bli något.

Språket ändras i takt med att man studerar, skolan använder sig av ett språk som studenterna inte är vana vid hemifrån. Ibland kom studenterna själva på att de talade annorlunda hemma. De märkte själva att de lade till ord och begrepp som de inte annars brukar använda när de diskuterade hemma. Språket ändras i takt med den litteratur de använder, men även när de pratar med andra studenter så är det ett speciellt språk som används i skolan. Även här visade Trondmans undersökning att flera studenter kände att språket var ett hinder. De var rädda för att inte förstå litteraturen, föreläsningarna och att kunna prata med sina studiekamrater. Bourdieu tog även upp denna skillnad. Då människor från olika klasser har sitt eget språk och att språket skiljer sig mellan klasserna. Språket blir ett hinder den första tiden för studenterna, innan de riktigt kommer in i systemet.

Flera av föräldrarnas attityder till högre utbildning var positiva. Även om dem inte studerat själva vill de att deras barn ska få en bra utbildning. Mödrarna ansåg att barnens skulle välja en utbildning som de trivs med, medan fäderna såg mer praktiskt på saken – bra utbildning leder till en bra lön. Endast en förälder hade uttryckt sig att högskolan var något onödigt.

Tyvärr ställde inte respondenten inte upp på en intervju, men det hade varit intressant varför denna åsikt fanns. Eftersom respondenten själv såg mycket positivt till studier på högre nivå. Som nämnts i teorin så var mödrarnas roll att ta hand om familjen. Det var deras uppgift att ta hand och se till att mannen skötte sitt arbete och att barnen fick en bra utbildning. Även om hon själv inte var utbildad så skulle barnen få en bra utbildning. Det var vanligt att kvinnor från arbetarklassen gifte sig med män från högre ställning. Siffran var mycket lägre bland män från arbetarklassen som gifte sig med kvinnor från högre ställning. Detta kan dras en parallell till in undersökning. Det var fler studenter där fadern var högutbildad, men inte modern. Än familjer där endast modern var högutbildad. Vad detta beror på har jag inte något svar på. Detta är ingen kvantitativ undersökning, men för att se en orsak så tittade jag på åldern på de studerade och fann att det var de äldre studerade där endast fadern var utbildad. Medan några av de yngre studerande, där endast modern var högutbildad. Detta kan diskuteras vidare, alla yrken behöver inte en högskoleexamen. De studenter som hade egna familjer så påminde till viss del deras nya familj om den de är uppväxta i. Bland de yngre studenterna var det vanligare att deras flickvän/pojkvän också studerade på högskola. Bland de äldre studenterna var det blandat. En del hade sambos som också hade studerat och andra hade sambo som inte läst på högre nivå. Det var inget de hade diskuterat om deras bakgrunder påminde varandra, utan det har mindre betydelse.

Diskussioner om samhällsklasser har visat att de från arbetarklass har haft det svårare att anpassa sig till den nya världen. De känner att de lever i två olika världar. En värld där de måste dölja vem de egentligen är, språket skiljer sig och levnadsförhållandena skiljer sig. En annan värld där de får dölja vem de kommer att bli, de skäms för sina föräldrar och vänner att de har trätt in i en annan värld. Det gäller för dem att inte avvika på något sätt – vilken värld de än befinner sig. För Trondman blir detta en längtan till en annan värld. Hon eller han känner att de vill bryta sig loss från det gamla och börja på nytt. En del av klassresenärerna kommer dessa studenter från hem där föräldrar vill att de ska bryta sig loss och uppmuntrar dem att gå vidare i livet. För Trondman är duktigheten ett sätt för klassresenärer att dölja sin bristande kompetens. De lyfter oftast fram sin egen kompetens och tonar ner sin sociala bakgrund. För dessa studenter är det extra viktigt att klara av studierna och visa att de kan bli något.

Även om många kom från hem som benämns som arbetarklass, så anpassade de till de normer och värderingar som finns på högskolan. Någon av de äldre studenterna kände mer oro över

att klasskamraterna var yngre. De kom direkt från skolan och hade studietekniken och visste vad som förväntades av dem. För de äldre studenterna var det ett tag sedan de gick i skolan och hade kommit ifrån studierna. Oron att inte hänga med fanns. Det intryck jag fick där hade inte med den sociala bakgrunden att göra, utan de var rädda att de inte skulle hänga med på grund av att de väntat så länge innan de sökte in. De kände att till en vis del skulle språket vara ett problem. De var inte vana vid det språkbruket som använts i litteraturen eller på föreläsningarna. Men de har nu känt att de har kommit in i språket och upplever inte detta som ett problem längre. De yngre studenterna kände ingen oro inför studierna. De kände att de var inne i systemet, men att högskolestudierna skulle innebära att man studerade på högre nivå.

Lönen var även en viktig faktor för de studerande, även om dem inte strävade efter en hög lön. Utan en lön som de visste att de skulle klara sig bra på. Karriär var heller ingen faktor till varför de sökte in på högskola. De viktigaste faktorerna för studenterna var att få ett bra arbete, bildning och kunna utvecklas själva. Lön är en känslig fråga i vissa fall. Det upplevde jag inte i min undersökning, dock var det inte många som kryssade i alternativet hög lön.

Ungdomsundersökningar har visat att arbete, bildning och att utvecklas själva ligger högt till varför man väljer att studera vidare. Höga löner och karriär brukar komma längre ned på listan (Fürth, 1999). Detta stämmer väl in på min undersökning. Endast ett fåtal hade kryssat i hög lön och karriär, medan majoriteten hade kryssat i de övriga alternativen. Fürth har gjort denna undersökning ett flertal gånger och resultatet har varit densamma oavsett vilket år undersökningen gjorts. Hög lön och karriär ligger långt ner på listan. Varför dessa ligger långt ner på listan beror på att de som studerar väljer oftast en utbildning som de har nytta av i livet. De vill få ett yrke. Många studenter inser sina begränsningar och satsar på en bra utbildning som leder till ett bra arbete. Men där stannar det. De är nöjda med sina prestationer över att de kommit någon vart i livet och känner att de har uppnått sina mål.

Synen på samhället hade för de flesta förändrats i och med att de studerar på en högre nivå. De kan ta till sig nyheter och debatter på ett helt annat sätt. De är inte heller längre rädda för att själva delta i diskussioner och reflektera över vardagliga händelser. Flera av studenterna känner att de mer tar hänsyn till andras problem och saker som händer runt omkring dem. Oavsett vilken social bakgrund studenterna har så kan alla studera vidare och ta del av utvecklingen.

Utbildning är ett steg till att klättra uppåt i den sociala stegen. Språket ändras, diskussionsämnena ändras, man följer med på ett helt annat sätt. Utbildning har setts som en viktig faktor till att byta klass från arbetarklass till en akademikerklass. Chans att lyckas bättre i livet ges i takt med högre utbildning. Man skapar nya kontakter och kan klättra vidare. De programstuderade som jag undersökt nöjde sig med en bra utbildning och ett bra arbete.

För många studenter, som jag nämnt tidigare, så är det arbetsmarkanden som bestämmer om utbildning eller inte behövs. De som har varit på arbetsmarknaden har på grund av olika omständigheter fått söka in på högskolan. De studenter som kommer direkt från gymnasiet har sett att en högskoleutbildning är den enda vägen till ett bra arbete. Utbildning och arbete har en stor koppling till varandra.

Samhällsklasser kommer kanske alltid att finnas och många kommer att göra olika klassresor. Men för de studenter som jag har använt mig av i min undersökning så har kopplingen mellan arbete och utbildning varit större. För mig när jag analyserar svaren så är det en del som gör en klassresa. Från att komma från arbetarklassen så har de nu påbörjat en resa in till en ny klass. Det har visat sig att majoriteten av alla familjer i Sverige så tillhör någon av partnerna arbetarklassen. Så även i min undersökning, där flertal kommer från arbetarfamiljer, de har sambo som är arbetare. Detta visar på att arbetarklassen lever vidare, men har i många fall fått en bättre ställning i samhället. Giddens kopplade denna diskussion med att arbetarklassen börjar komma upp sig. De har bättre levnadsstandard, bättre ekonomi, de äger tv, hus, bil etcetera.

Medelklassen definieras som ett mellanskikt mellan arbetarklassen och överklassen. Däremot har man delat in medelklassen i övre medelklass och lägre medelklass. Än så länge finns det inga direkta diskussioner om vem som tillhör vad. Det kan man endast spekulera om. Det kan vara så att dessa studenter som bildar nya familjekonstellationer kommer att tillhöra den lägre medelklassen. Där den ena har högre utbildning medan den andre har ett bra arbete, så att deras levnadsstandard ändå är högre än dem som tillhör arbetarklassen. Vem som tillhör övre medelklassen är svårare att definiera. Det kan vara att båda är högutbildade men endast en har nått en ledar- eller chefsposition. Detta är bara spekulationer och jag har ingen teori som stöder påståendet.

6. Slutdiskussion

Slutdiskussionen kommer att ta upp lite av mina funderingar som jag haft under arbetets gång. Jag kommer även att reflektera över teorin och den undersökning jag gjort. Även förslag till fortsatt forskning kommer att nämnas.

Syftet med denna undersökning var att se hur studenter värderar samhällsklasser till utbildning. De intervjuer jag gjorde menade respondenterna att det inte var för att de skulle få en bättre position i samhället eller tillhöra överklassen som de studerar vidare.

Detta kan kopplas till resonemang om att många anser att vi lever i ett klasslöst samhälle. Gränserna mellan olika klasser är diffusa. Den enda klass som har en stämpel på sig är överklassen. Överklassen är en klass som är svår att definiera, men för många är det en klass som har allt, höga positioner inom näringslivet, höga inkomster, kontakter och relationer med ”viktiga” personer. Gränserna mellan arbetarklassen och mellanklassen suddas mer och mer ut. Jag relaterar till det jag skrivit innan, arbetarklassen har fått en bättre ställning än innan. De äger mer idag än vad de gjorde innan. Detta kan ses som en orsak till att studenterna inte ser till vilken klass de kommer ifrån. De typiska dragen för arbetarklass är att det är arbetare utan utbildning. Men när man talar om klasser så tar man även hänsyn till inkomst och materiella ting. Så även om man inte har utbildning så har man en levnadsstandard som är högre.

För de studenter jag intervjuat så spelar deras sociala bakgrund en roll. För föräldrarna var inkomsten en viktig faktor och ingenting är gratis idag. Därför var de positivt inställda till att deras barn valde att börja studera. Studenterna själva visste att idag krävs det utbildning till nästan alla yrken. För att få en utbildning väljer studenter ändå att följa deras föräldrars livsstil genom att ta en yrkesutbildning. De får en utbildning som leder till ett praktiskt arbete.

Under arbetets gång har jag funnit att klassdiskussionen samtidigt är aktuell bland litteratur och samhällsdiskussioner. Men bland individerna så är denna diskussion känslig. Man vill inte sätta en etikett på sig själv eller sin familj. Varför man inte vill sätta en etikett på sig själv kan bero på att man inte vet vart man tillhör eller så väljer man att stå utanför denna diskussion. Mycket av den diskussion om samhällsklasser rör arbetarklassen, hur de har det och hur de tänker. Det är från arbetarklassen som klassresenärerna kommer från. Detta kan bero på att denna klass är mer öppna för förändringar i deras levnadsstandard. Förr var det enklare att se

vem som tillhörde vilken klass. Det var bara att titta på kläderna (LO, nr1, 2001). Idag är det inte lika lätt att se skillnaderna. Välfärden i samhället har sett till att standarden har förbättrats för många. Klassgränserna håller på att suddas ut.

6.1 Förslag till fortsatt forskning

I teorin nämndes det att många klassresenärer väljer att studera inom humanistiska och beteendevetenskapliga ämnen. Det är ett påstående som hade varit intressant att forska kring. Det hade varit intressant att titta på den sociala bakgrunden bland de studenter som väljer att läsa ekonomi och teknik. Här hade man kunnat göra en jämförelse mellan olika studenter, vad de läser och från vilka hem de kommer från

7. Litteraturförteckning

Ahltorp, B (2000) *Den som byter samhällsklass vågar gå sina egna vägar.* http://www.ahltorp.se/sv/a_chef.shtml, 2004-12-26

Ahrne, G, Roman, C, Franzén M (2000), *Det sociala landskapet: en sociologisk beskrivning av Sverige från 50-tal till 90-tal.* Göteborg: Korpen

Ahrne, G, Ekerwald, H & Leiulfstrud, H (1985) *Klassamhällets förändring.* Lund: Studentlitteratur

Alvesson, M & Deetz, S (2003) *Kritisk samhällsvetenskaplig metod.* Lund: Studentlitteratur

Andersson, Å, Fürth T & Holmberg, I (1993) *70-talister om värderingar förr, nu och i framtiden.* Stockholm: Natur & Kultur

Balibar, E & Wallerstein I (1997) *Ras, nation, klass.* Göteborg: Daidalos

Bengtsson, B.A, (1995) *Zigma, Samhällskunskap.* Uppsala: Almqvist & Wiksell Förlag AB

Bihagen, E (1997) *Klasstillhörighetens ekonomiska och sociala betydelse* http://www.mdh.se/isb/kurser/bk2300/erik_klass.html, 2005-02-04

Bihagen, E (2001) *Klasstillhörighetens ekonomiska och sociala betydelse* http://www.mdh.se/isb/kurser/bk2300/erik_klass.html, 2004-12-29

Bourdieu, P (1984) *Kultur och kritik.* Göteborg: Daidalos

Bryman, A (1997) *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning.* Lund: Studentlitteratur

Calleweart (2000) *Klassisk och modern samhällsteori* i Andersen, H & Kaspersen, B. Lund: Studentlitteratur

Carlsson, S (1971) *Att byta samhällsklass.* Stockholm: Sveriges Radios förlag

Christensen, L, Andersson, N, Carlsson, C & Haglund, L (2001) *Marknadsundersökningen.* Lund: Studentlitteratur

Eriksson, R & Jonsson J:O (1993) *Ursprung och utbildning; social snedrekrytering till högre utbildning.* Stockholm: Stockholms Universitet

Eriksson (1992) *Social bakgrund, utbildning, livschanser* i Åberg, R. Stockholm: Carlsson

Frykman, J (1991) *Klassresan.* Värnamo: Bokförlag AB

Frykman, J (1998) *Ljusnande framtid.* Lund: Historiska Media

Fürth T & Holmberg I (1999) *Ungdomsundersökningen 1999.* Landskrona: Parajett

- Giddens, A (1998) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Hansen, H.L & Orban, P (2002) *Arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur
- Hilding L.O (2000) *Det börjar hemma*. SOU 2000:47, Bilaga 4, Stockholm
- Jonsson, G (1992) *Att bryta det sociala arvet*. Stockholm: Tiden, Folksam
- LO, (2001) *Klassamhället befast eller upplöst*. Idédebatts skriftserie, nr 1
- Löfgern, O & Frykman, J (1979) *Den kultiverade människan*. Lund: Liber Ekonomi
- Marx, K & Engels F (2002) *Kommunistiska manifestet*. Värnamo: Bokförlaget Arena
- Marx, K (1973) *Kapitalet, volym 3*. Lund: A-Z
- Merriam, S (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur
- Molin, K & Ågren, B (1991) *Klassresan*. Värnamo: Bokförlag AB
- Månsson, P (2000) *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur
- Svenning, C (2000) *Metodboken*. Eslöv: Lorentz förlag
- Trondman, M (1994) *Bilden av en klassresa: sexton arbetarklassbarn på väg till och i högskolan*. Stockholm: Carlsson
- Utvärderingsenheten (2000) *Studentbarometern*. Lund
- Weber, M (1983) *Ekonomi och samhälle*. Lund: Argos Förlag
- Wikipedia (2001) <http://www.sewikipedia.org/wiki/> 2004-12-29
- [SCB](#) 2004-12-29, 2005-02-05

BILAGA 1, Enkät

Enkät: Socioekonomiskaklasser och utbildning

Kön: _____

Ålder: _____

Program: _____

1. Varför har du valt att läsa på högskolan?

2. Vad vill du uppnå med dina högskolestudier? Kryssa i dina alternativ.

ARBETE
BILDNING
PERSONLIG UTVECKLING
KARRIÄR
HÖG LÖN

3. Var det ett självklart val att studera på högre nivå? Ja eller nej, motivera gärna.

4. Vad/vem påverkade ditt val att börja läsa på högskola?

5. varför valde du denna utbildningen?

6. har dina föräldrar, syskon eller andra släktingar läst på högskola/universitet?

Mor	Ja	Nej	Om ja, vad? _____ Längd på utbildningen? _____
-----	----	-----	---

Far	Ja	Nej	Om ja, vad? _____ Längd på utbildningen? _____
-----	----	-----	---

Syskon	Ja	Nej	Om ja, vad? _____ Längd på utbildningen? _____
--------	----	-----	---

Släktingar Ja

Nej

Om ja, vad? _____

Längd på utbildningen? _____

7. Vad arbetar dina föräldrar med?

Mor _____

Far _____

8. Vad har dina föräldrar för attityder till högskoleutbildning?

Mor _____

Far _____

9. Har din syn på samhället ändrats i takt med att du börjat studera? Motivera gärna.

Möjlighet att delta i intervju? Skriv namn, telefonnummer eller mailadress så hör jag av mig!

BILAGA 2, Intervju

1. Diskuterade du ditt val av studier med dina föräldrar innan du började studera på högskola?
2. Fick du några speciella råd och förberedde dina föräldrar dig inför högskoletiden?
3. Vem/vad påverkade ditt val att börja läsa på högskola?
4. Vad arbetar dina föräldrar med?
5. Är du gift/sambo? Om ja – påminner din nya familj om den du är uppväxt i?
6. Har din familj/sambo/föräldrar möjlighet att sätta sig in i dina studier?
7. Är din familj/sambo/föräldrar intresserade av dina studier?
8. Diskuterar du dina studier med din familj/sambo/föräldrar?

BILAGA 3, SEI

Antal förvärvsarbetande 16- år efter socioekonomisk indelning (SEI) och kön, FoB 85 - FoB 90

Arbetare	FoB 85	FoB 90
<hr/>		
<i>Ej facklärd</i>		
Varuproducerande		
Män	287 312	263 137
Kvinnor	111 681	106 117
Totalt	398 993	369 254
Tjänsteproducerande		
Män	268 238	279 678
Kvinnor	593 144	581 667
Totalt	861 382	861 345
<i>Facklärd</i>		
Varuproducerande		
Män	446 507	469 806
Kvinnor	35 109	40 496
Totalt	481 616	510 302
Tjänsteproducerande		
Män	37 897	40 352
Kvinnor	144 698	199 760
Totalt	182 595	240 112
Tjänstemän		
Lägre Tjänstemän I		
Män	63 117	55 174
Kvinnor	210 858	194 363
Totalt	273 975	249 537
Tjänstemän II		
Män	155 650	155 754
Kvinnor	224 598	243 287
Totalt	380 248	399 041
Mellannivå		
Män	351 649	366 905
Kvinnor	315 756	370 228
Totalt	667 405	737 133
Högre		
Män	258 953	286 023
Kvinnor	119 567	157 159
Totalt	378 520	443 182
Företagare		
Fria yrkesutövare		
Män	4 871	6 230
Kvinnor	1 139	2 395

Totalt	6 010	8 625
Företagare exkl lantbrukare		
Män	123 391	130 757
Kvinnor	44 006	59 160
Totalt	167 397	189 917
Lantbrukare		
Män	67 675	51 619
Kvinnor	24 705	17 930
Totalt	92 380	69 549
Övriga		
Oklassificerbar anställda		
Män	147 963	184 048
Kvinnor	168 512	164 109
Totalt	316 475	348 157
Uppgift saknas		
Män	50 053	44 326
Kvinnor	28 060	21 013
Totalt	78 113	65 339
Totalt		
Män	2 263 276	2 333 809
Kvinnor	2 021 833	2 157 684
Totalt	4 285 109	4 491 493